

УДК 334.716: 65.011.8 (045)

А. В. Попович,
аспірант кафедри фінансів, обліку і аудиту, Національний авіаційний університет

ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМОЛОГІЧНОГО УСТРОЮ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ НА ОСНОВІ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ПІДПРИЄМСТВА

A. Popovych,
postgraduate student Department of finance, accounting, and audit National Aviation University

SUBSTANTIATION OF SYSTEMOLOGICAL ARRANGEMENT OF THE FINANCIAL MECHANISM OF RESTRUCTURING ON THE BASIS OF MODELING ENTERPRISE'S RESTRUCTURING PROCESS

У статті аргументовано актуальність дослідження реструктуризації як дієвого процесу структурної перебудови підприємства орієнтованого на підвищення ефективності діяльності в нестійких умовах господарювання, залежність точності прогнозів, ризиковості та результативності перетворень від теоретичної обгрунтованості механізму їх реалізації. Використовуючи моделювання як метод наукового пізнання, нормативно-правову базу та наукові джерела з питань структурної перебудови підприємств побудовано модель процесу реструктуризації, на підставі якої проведено аналіз структури та змісту зв'язків між його основними учасниками відповідно до етапів підготовки та реалізації перетворень, за результатами якого виокремлено наступні групи елементів фінансового механізму реструктуризації: фінансові методи, фінансові важелі, фінансові інструменти, принципи, нормативно-правове, організаційне, методичне та інформаційне забезпечення. На підставі результатів дослідження сформульовано власне визначення терміну "фінансовий механізм реструктуризації".

The following points are substantiated in the article: the topicality of investigation of restructuring as an effective process of the structural adjustment of an enterprise oriented on the increasing of efficiency in volatile economic conditions; the dependence of predictions' accuracy, transformations' risks and results on the theoretical substantiation of mechanism of its realization. The model of restructuring process was created owing to modeling as a scientific method, regulatory framework, and scientific literature about structural adjustment of enterprises. The analysis of the structure and the substance of connections between subjects of restructuring in accordance with stages of preparation and implementation of changes was done on the base of the created model. The following groups of elements of the financial mechanism of restructuring were distinguished: financial methods, financial leverages, financial instruments, principles, regulatory, organizing, methodical and informational support. The proper definition of the term 'financial mechanism of restructuring' was formulated.

*Ключові слова: фінансовий механізм, реструктуризація, підприємство, модель, устрій, зміст.
Key words: financial mechanism, restructuring, enterprise, model, arrangement, substance.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобалізація ринків, економічна лібералізація, інтенсифікація виробничих процесів, обмеженість ресурсів, науково-технічний прогрес, нестабільність нормативно-правового поля змінюють умови господарювання суб'єктів економічної діяльності, створюють нові, деформують та ліквідують усталені можливості підвищення конкурентних позицій, ігнорування чого призводить до втрати конкурентоспроможності на фоні адаптації конкурентів до нових факторів комерційного успіху. Динамічність та суттєвість змін умов господарювання змушують підприємства як учасників господарсько-

економічних відносин, не лише коригувати стратегію розвитку, чи підходи до управління бізнесом, а й вдаватися до кардинальних внутрішніх перетворень, що передбачають структурні зміни господарського механізму.

Для приведення внутрішньої структури бізнес-процесів у відповідність зовнішнім умовам господарювання на практиці найчастіше застосовується реструктуризація — процес структурної перебудови підприємства. Необхідна передумова максимізації економічного ефекту від реструктуризації — теоретично обгрунтований механізм реалізації процесу, системність та комплексність

формування якого дозволяє якісно прогнозувати результати перетворень, ураховувати потенційні ризики, уникати помилок під час реалізації запланованих заходів.

Основну частину механізму реструктуризації складає фінансовий механізм, який відповідає за фінансову частину процесів планування, організації, забезпечення, реалізації та контролю за перетвореннями на підприємстві. Чітке усвідомлення змісту фінансового механізму реструктуризації підприємства необхідне для ідентифікації ключових елементів механізму, структури та характеру зв'язків між ними, формулювання параметрів пошуку нових, сучасних субститутів з метою заміщення морально застарілих, оптимізації взаємозв'язків, підвищення економічного ефекту від проведення реструктуризації. Однак у науковій літературі присвяченій реструктуризації не приділено належної уваги устрою її фінансового механізму, що негативно позначається на комплексності підходів до вдосконалення процесу структурної перебудови підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Не зважаючи на широкий спектр розкритих у науковій літературі питань стосовно реструктуризації підприємства, фінансовий механізм цього процесу науковцями залишено поза увагою, проте, фінансовий механізм в інших аспектах на рівні підприємства вивчали: Л.М. Дідик, досліджуючи зміст фінансового механізму управління діяльністю підприємства, зазначає, що він включає фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення [3, с. 98]; С.Я. Єлецких до складу фінансового механізму стійкого розвитку промислового підприємства відносить фінансові методи, фінансові важелі, стимули і санкції, нормативно-правове, адміністративно-організаційне та інформаційне забезпечення [4, с. 107]; А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк вважають, що фінансовий механізм підприємства складається з фінансових методів, фінансових важелів, правового, нормативного та інформаційного забезпечення [13, с. 20]; Ю.Б. Слободянка наголошує на тому, що фінансовий механізм поєднує в собі фінансові методи, фінансові важелі, інформаційно-правове забезпечення [11, с. 68]. Фінансовому механізму держави присвячено праці таких авторів: І.С. Борисова вважає, що фінансовий механізм держави складається з фінансових методів, фінансових важелів, фінансових стимулів, фінансових санкцій та нормативно-правового забезпечення [1, с. 226]; на думку О.М. Ковалюка, до складу фінансового механізму держави входять фінансові методи, фінансові важелі, фінансова політика, нормативне, правове та інформаційне забезпечення [8, с. 14]; С.І. Юрій та В.М. Федосов на відміну від О.М. Ковалюка дотримуються позиції, що фінансова політика не входить до складу фінансового механізму, а реалізується за допомогою нього, а сам механізм складається з фінансових методів, фінансових важелів, фінансових інструментів, нормативно-правового, організаційного та інформаційного забезпечення [12, с. 90]. У економічних словниках термін "фінансовий механізм" включає фінансові методи та фінансові важелі [7, с. 274; 9, с. 406], а в складі механізму рест-

руктуризації підприємства в науковій літературі фігурують також принципи, методичне, правове, ресурсне, організаційне та інформаційне забезпечення [2, с. 85; 5, с. 85].

Таким чином, не зважаючи на відсутність у наукових джерелах чіткої позиції щодо змісту фінансового механізму підприємства та держави, переважна більшість науковців вважають, що фінансовий механізм складається з фінансових методів, фінансових важелів, нормативно-правового та інформаційного забезпечення, проте устрій фінансового механізму реструктуризації підприємства може мати свої особливості пов'язані зі специфікою процесу структурних перетворень, що потребує дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Обґрунтування системологічного устрою фінансового механізму реструктуризації підприємства на основі моделювання процесу його структурної перебудови.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

З метою обґрунтування устрою фінансового механізму реструктуризації згідно засад системної методології системології, використовуючи моделювання як метод наукового пізнання [6, с. 17], нормативно-правову базу та наукові джерела з питань структурної перебудови підприємств, побудовано модель процесу реструктуризації, відображено структуру та зміст зв'язків між ними відповідно до етапів процесу перетворення структури підприємства, штриховим пунктиром позначено учасники реструктуризації характерні виключно для підприємств державної форми власності, а штрихпунктиром — ті, що в першу чергу стосуються державних підприємств, проте в окремих випадках можуть стосуватись підприємств інших форм власності (рис. 1).

Всі суб'єкти та об'єкти, що фігурують в проведенні реструктуризації складають механізм реструктуризації, у якому можна виділити зовнішніх учасників цього процесу таких, як Міністерство фінансів, Державний комітет статистики, Державне казначейство, фінансово-кредитні установи, фінансові та торгові посередники, інвестори, акціонери, інші фізичні та юридичні особи, і внутрішніх, серед яких адміністрація, бухгалтерія, виробничо-збутовий, фінансово-економічний та юридичний відділи, відділи кадрів, наукових досліджень, маркетингу, ІТ та ін.

Внутрішні учасники реструктуризації взаємодіють із зовнішніми, обмінюючись формами звітності, статистичною інформацією, програмним забезпеченням, грошовими коштами тощо, які входять до складу механізму реструктуризації, однак, залежно від обраного типу реструктуризації та форми власності підприємства склад механізму реструктуризації відрізнятиметься, що зумовлено відмінностями поставлених завдань, законодавчих вимог до приватних та державних підприємств, можливостями використання певних джерел фінансування.

Порядок реструктуризації державних підприємств чітко регламентований, а підприємств інших форм власності може відрізнятися, проте включає подібні етапи: збір інформації щодо результатів діяльності підприєм-

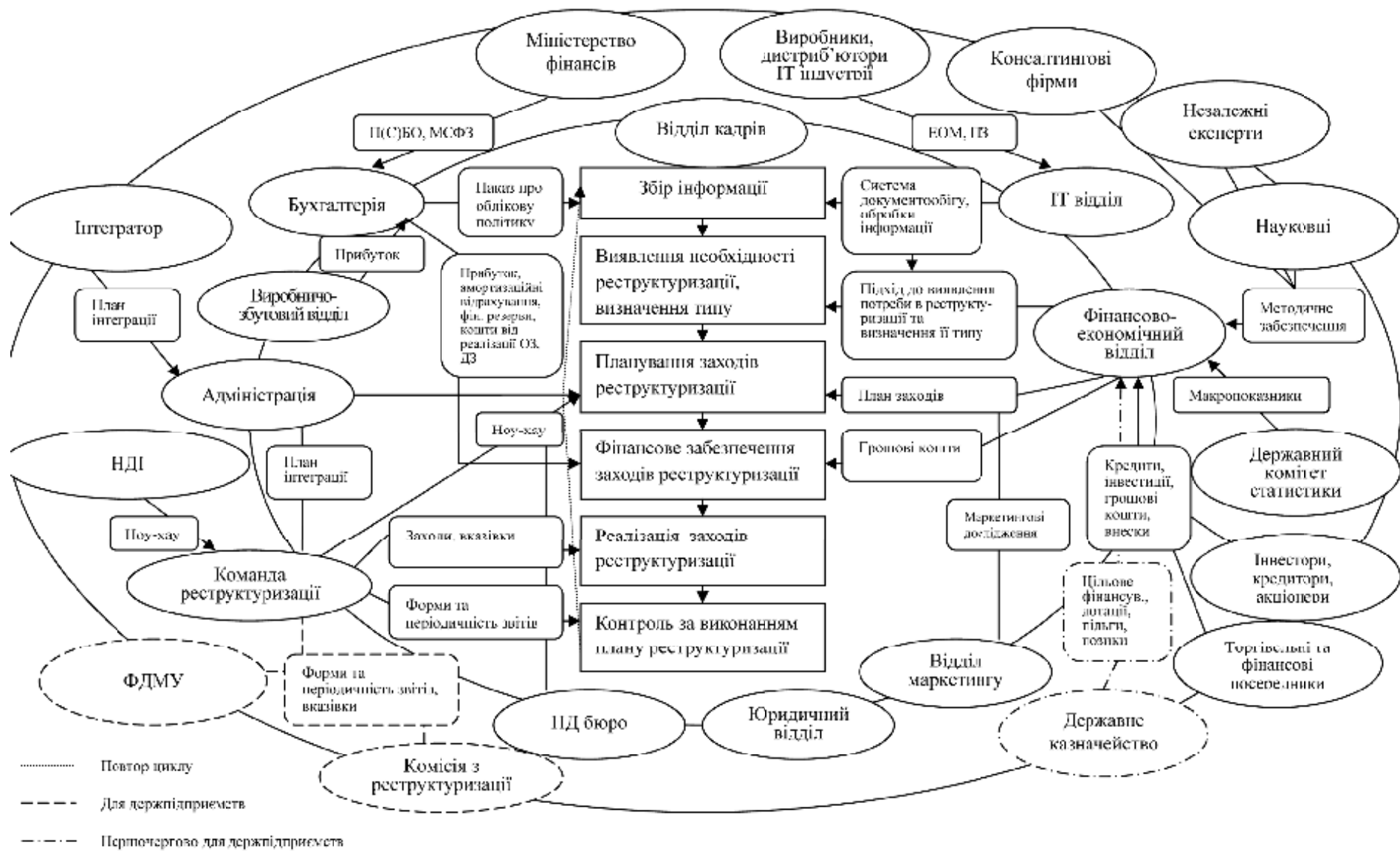

Рис. 1. Модель процесу реструктуризації підприємства

ства, виявлення необхідності реструктуризації та визначення її типу, планування, фінансове забезпечення, реалізація та контроль за виконанням заходів з реструктуризації. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють процес реструктуризації держпідприємств є Положення про порядок реструктуризації підприємств, затверджене наказом Фонду державного майна України (ФДМУ) від 12.04.2002 № 667, Методичні вказівки щодо проведення реструктуризації державних підприємств, затверджене наказом Мінекономіки від 23.01.1998 № 9, Наказ ФДМУ Про затвердження типового плану реструктуризації та досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка становить більше, ніж 50 % від 17.11.2004 № 2502, Методика розробки планів реструктуризації державних підприємств та організацій, затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 02.06.1997 № 73, Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затвердженого спільним наказом Міністерства фінансів України та ФДМУ від 26.01.2001 № 49/121. Для підприємств приватної форми власності регламентуючими документами щодо проведення реструктуризації виступають внутрішні накази, а колективної — рішення загальних зборів, у яких окрім порядку реалізації процесу можуть зазначатись виконавці, терміни виконання, інші кількісні та якісні обмеження, наприклад щодо обсягу або частки прибутку, що спрямовуватиметься на фінансування процесу перетворень, критичних значень коефіцієнтів ліквідності, платоспроможності тощо. Затверджені нормативно-правові акти, що регламентують порядок проведення реструктуризації підприємств складають нормативно-правове забезпечення фінансового механізму реструктуризації.

Реалізація реструктуризації потребує створення умов її проведення, вирішення питань щодо виконання передбачених заходів, координації дій всіх учасників, які беруть у ній участь, та здійснення контролю за її ходом, що виконує спеціально сформована група фахівців, яка може складатись з працівників підприємства та сторонніх консультантів, а до групи з реструктуризації державних підприємств обов'язково включаються представники ФДМУ, яких призначають головою та заступником комісії. Таким чином, підприємство може самостійно організувати проведення реструктуризації, а може делегувати повністю або частково цю функцію зовнішнім суб'єктам господарської діяльності, долучивши їх до процесу структурної перебудови підприємства. Використання існуючих або створення нових фінансових підрозділів з метою реалізації фінансової політики групи з реструктуризації в процесі підготовки та реалізації проекту структурної перебудови підприємства, визначення їх повноважень складає організаційне забезпечення фінансового механізму реструктуризації.

Реструктуризації передуює збір даних щодо результатів діяльності підприємства, на підставі яких здійснюється попередня оцінка його стану та приймається рішення щодо необхідності та доцільності її проведення. Головним джерелом інформації слугує фінансова звітність, що складається підприємством на підстав внутрішнього наказу про облікову політику відповідно до

затверджених Міністерством фінансів України форм та правил відображення даних, а також ратифікованих Верховною Радою України міжнародних стандартів фінансової звітності. Інформація щодо показників діяльності підприємства складає внутрішню частину інформаційного забезпечення фінансового механізму реструктуризації.

Зібрану інформацію аналізують, оцінюють поточний стан підприємства та визначають чи є необхідність у перетвореннях, у тому числі тих, що призведуть до структурних змін. Діагностика стану підприємства здійснюється за допомогою методів аналізу, що входять до складу фінансових методів, зокрема планування, згідно з методичним забезпеченням наявного в науково-методичній літературі, нормативно-правових актах у формі методик та рекомендацій. У випадку, якщо виявлена потреба підприємства в реструктуризації, доцільно оцінити перспективи розвитку галузі, до якої належить підприємство, щоб розробити оптимальний план заходів щодо формування нової структури підприємства з урахуванням майбутнього впливу екзогенних факторів, що також стосується фінансового планування.

Оцінка зовнішнього середовища господарювання підприємства, його перспектив здійснюється на підставі інформації щодо макропоказників таких, як валовий внутрішній продукт, обсяг виробництва та реалізації продукції в галузі, до якої належить підприємство, отриманих від Державного комітету статистики, інших статистично-облікових установ, організацій, зібраних на замовлення інститутами соціологічних досліджень та власною маркетинговою службою і має на меті визначення обсягу та структури попиту на продукцію, ступінь його задоволення, останні тенденції щодо вподобань споживачів та їх купівельну спроможність, потенціал ринку тощо. Інформація щодо кон'юнктури ринку складає зовнішню частину інформаційного забезпечення фінансового механізму реструктуризації.

Головне завдання плану реструктуризації полягає у фіксуванні хронології передбачених заходів щодо структурної перебудови підприємства, закріпленні за ними виконавців та відповідальних осіб, формулюванні стратегічної мети перетворень яка прямо або опосередковано передбачатиме підвищення рентабельності активів підприємства, фіксуванні підпорядкованих цілей що можуть стосуватись економією коштів на всіх етапах виробництва, управління, реалізації, післяпродажного обслуговування продукції та інших процесів, які мають місце на підприємстві, та підвищення якості товарів, робіт і послуг з метою зменшення їх собівартості та, відповідно, підвищення конкурентоспроможності.

Згідно зі складеним планом реструктуризації фінансово-економічний відділ підприємства, чи відповідний підрозділ команди з реструктуризації, яка сформована для організації цього процесу, розробляє бюджет його фінансування із зазначенням джерел та обсягу залучення коштів, де пріоритетними вважаються власні кошти, консолідовані у формі прибутку, амортизаційних відрахувань, фінансових резервів розвитку тощо, які відзначаються високим ступенем свободи використання, проте, розглядаються і зовнішні джерела фінансування як у випадку вимушеної потреби за нестачі власних коштів, так і при економічній доцільності, коли рентабельність

діяльності підприємства перевищує відсоток за користування позиковими коштами або відволення власних фінансових ресурсів призводить до втрати потенційних прибутків внаслідок тимчасової консервації розширення виробництва чи його скорочення.

Для оптимізації структури позикового капіталу, який планується використовувати під час проведення реструктуризації аналізується зовнішня інформація щодо можливості отримання кредитів та їх вартості, наявності та стану виконання державних програм підтримки розвитку галузі підприємств, до якої належить суб'єкт реструктуризації, досліджуються інші джерела фінансування. У разі, якщо підприємство не в змозі залучити необхідний обсяг коштів для проведення реструктуризації, її план коригується.

Таким чином, фінансове забезпечення входить до складу фінансового механізму реструктуризації і є об'єктом фінансового управління, яке здійснюється фінансовою службою підприємства, робочою групою чи комісією з реструктуризації згідно з результатами фінансового планування з метою раціонального та ефективного формування, розподілу і використання фінансових ресурсів у процесі реструктуризації.

Потреба робочої групи з реструктуризації у достовірній інформації щодо відповідності фактичних обсягів використання грошових коштів на фінансування заходів з реструктуризації запланованим, своєчасності їх надходження та списання зумовлює потребу в фінансовому контролі. Відхилення між запланованими грошовими потоками та фактично використаними в ході фінансування процесу реструктуризації зумовлює необхідність фінансового регулювання, оскільки перевищення фактичних витрат над передбаченими у разі відсутності відповідного зростання доходів під час структурної перебудови може призвести до зниження фінансової стійкості, підвищення ризиковості діяльності підприємства та ускладнити пошук додаткових коштів для завершення реструктуризації, а недовиконання плану по витратах може вказувати на недофінансування запланованих заходів та спричинити порушення термінів реалізації перетворень, зриву укладених договорів, виникнення штрафних санкцій за порушення зобов'язань перед кредиторами, постачальниками, клієнтами, бюджетом, іншими учасниками господарських відносин тощо.

Після завершення перетворень на підприємстві, повторно аналізується його стан та оцінюється ступінь досягнення поставлених цілей, після чого приймається рішення про закінчення реструктуризації або включення до плану дій додаткових заходів, по завершенню яких оцінка повторюється. Слід зазначити, що реструктуризація у середньому триває 1,5—2 роки, а зовнішні умови діяльності підприємства динамічно змінюються, тому потреба в нових перетвореннях може виникнути ще до завершення запланованих раніше заходів, що робить процес реструктуризації безперервним.

Узагальнюючи вищенаведене можна зробити висновки, що беручи за основу цільовий підхід до класи-

Рис. 2. Фінансовий механізм реструктуризації підприємства

фікації фінансових методів які застосовуються в процесі реструктуризації підприємства серед них можна виокремити фінансове планування, управління, контроль, регулювання та забезпечення, а власне забезпечення фінансового механізму реструктуризації залежно від призначення доцільно розділяти на нормативно-правове, організаційне, методичне та інформаційне. Також слід зазначити, що оскільки метод за своєю сутністю передбачає лише порядок вирішення завдань та потребує інструментарію для його реалізації, то фінансовий механізм окрім фінансових методів включає фінансові важелі, які слугують регуляторами фінансових відносин у формі доходів, витрат, податків, фінансових резервів, стимулів, санкцій тощо, та фінансові інструменти, що слугують засобами приведення в дію одного або кількох фінансових важелів одночасно у вигляді цін, окладів заробітної плати, норм амортизаційних відрахувань та відрахувань до резервних фінансових фондів, ставок податків, відсотків по облігаціях, дивідендів по акціях, премій, штрафів тощо (рис. 2).

Крім того, оскільки фінансовий механізм реструктуризації підприємства за своєю сутністю є системою, він має відповідати загальним системним принципам, таким як цілісність, структурність, ієрархічність, взаємозалежність системи та зовнішнього середовища тощо [10, с. 552], тому, враховуючи антропогенне походження механізму, при його формуванні слід дотримуватись цих принципів для забезпечення належної якості функціонування, яка визначає потенційний ефект від застосування, а емерджентність системи фінансового механізму вказує також на потребу приділяти належну увагу принципам, властивим її підсистемам. Наприклад, при побудові фінансового планування слід дотримуватись принципів наукової обґрунтованості, комплексності, безперервності, стабільності, оптимальності, при організації фінансового контролю — незалежності, об'єктивності, регулярності, превентивності тощо [12, с. 92].

Отже, за результатами дослідження можна стверджувати, що фінансовий механізм реструктуризації підприємства — це система взаємопов'язаних елементів, яка охоплює фінансові аспекти процесів, що мають місце при реструктуризації підприємства та включає фінансові методи, фінансові важелі, фінансові інструменти, принципи, нормативно-правове, організаційне, методичне та інформаційне забезпечення.

Також слід зазначити, що загалом устрій фінансового механізму реструктуризації підприємства схожий з устроєм фінансового механізму управління підприємством, оскільки обидва виконують аналогічні завдання, пов'язані з формуванням, розподілом та використанням

фінансових ресурсів для забезпечення функціонування підприємства. Не зважаючи на подібність структури фінансового механізму реструктуризації підприємства з фінансовим механізмом управління державою, вони мають певні відмінності між елементами механізму внаслідок специфічності функцій та повноважень держави.

ВИСНОВКИ

Застосувавши моделювання як метод наукового пізнання відповідно до засад системної методології системології, згідно з результатами аналізу наукової літератури та чинного законодавства з питань проведення реструктуризації побудовано модель процесу реструктуризації підприємства, на підставі якої досліджено структуру та зміст взаємозв'язків між його учасниками та ідентифіковано елементи фінансового механізму реструктуризації. Результати дослідження вказують на те, що фінансовий механізм реструктуризації підприємства включає фінансові методи, фінансові важелі, фінансові інструменти, принципи, нормативно-правове, організаційне, методичне та інформаційне забезпечення.

Результати дослідження доповнюють наукову базу з питань проведення реструктуризації підприємств у частині теоретичного обґрунтування устрою фінансового механізму реструктуризації та можуть слугувати основою їх подальшого вивчення.

Література:

1. Борисова І.С. Використання фінансового механізму в регулюванні ринкових відносин / І.С. Борисова // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 3. — Т. 2. Економічні науки. — Полтава: ПДАА. — 2011. — № 3. — С. 225—231.
2. Денисова Е.И. Механизм реструктуризации как способ адаптации предприятия к изменениям внешней среды / Е.И. Денисова // Вестник ОГУ. — 2008. — № 8 (90). — С. 81—86.
3. Дідик Л.М. Фінансовий механізм управління діяльністю сучасного підприємства / Л.М. Дідик // Економічний вісник Національного гірничого університету. — 2011. — № 2. — С. 92—100.
4. Єлєцьких С.Я. Дослідження сутності та складових фінансового механізму стійкого розвитку промислового підприємства / С.Я. Єлєцьких // Економіка промисловості. — 2013. — № 3 (63). — С. 105—112.
5. Єфімова Г.В. Організаційно-економічний механізм реструктуризації суднобудівного підприємства / Г.В. Єфімова // Економічні інновації. — 2013. — № 52. — С. 83—92.
6. Клар Дж. Системология. Автоматизация решения системных задач: Пер. с англ. / Дж. Клар. — М.: Радио и связь, 1990. — 544 с.
7. Коваленко М.А. Фінансовий словник. Видання 3-є, виправлене і доповнене / М.А. Коваленко, В.Л. Чесноков. — Херсон: МПП "Видавництво "ІТ", 2011. — 310 с.
8. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.02.03. "організація управління, планування і регулювання економікою" / Ковалюк Олексій Миколайович; Львівський національний університет ім. І. Франка. — Львів., 2004. — 44 с.

9. Райзберг Б.А. Словарь современных экономических терминов / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский. — 4-е изд. — М.: Айрис-пресс, 2008. — 480 с.

10. Садовский Н.В. Система / Н.В. Садовский // Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Институт философии РАН; науч.-ред. совет В.С. Степин (предс.). — 2-е изд., испр. и допол. — М.: Мысль, 2010. — Т. 3. — С. 552—553.

11. Слободяник Ю.Б. Фінансовий механізм функціонування підприємств пасажирського транспорту в сучасних умовах / Ю.Б. Слободяник. — Суми: УАБС НБУ, 2007. — 158 с.

12. Фінанси: підручник / С.І. Юрій [та ін.]; ред. С.І. Юрій, В. М. Федосов. — К.: Знання, 2008. — 611 с.

13. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 7-ме вид., без змін. — К.: КНЕУ, 2008. — 552 с.

References:

1. Borysova, I.S. (2011), The application of the financial mechanism in the regulation of market relations, *Naukovi pratsi Poltav's'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 3, no. 3, pp. 225—231.
  2. Denisova, E.I. (2008), The restructuring mechanism as a way to adapt an enterprise to the changes in the environment, *Vestnik OGU*, vol. 8 (90), pp. 81—86.
  3. Didyk, L.M. (2011), The financial mechanism of management of a modern enterprise, *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho hirnychoho universytetu*, vol. 2, pp. 92—100.
  4. Yelets'kykh, S.Ya. (2013), The study of the nature and components of the financial mechanism for sustainable development of industrial enterprise, *Ekonomika promyslovosti*, vol. 3 (63), pp. 105—112.
  5. Yefimova, H.V. (2013), The organizational-economic mechanism of restructuring of shipyards, *Ekonomichni innovatsii*, vol. 52, pp. 83—92.
  6. Klir, Dzh. (1990), *Sistemologija. Avtomatizacija reshenija sistemnyh zadach: Per. s angl. [Systemology. Solutions automation of system tasks: Translated from English]*, Radio i svjaz', Moscow, Russia.
  7. Kovalenko, M.A. Chesnokov, V.L. (2011), *Finansovyj slovnyk. Vydannia 3-e, vypravlene i dopovnene [Financial Dictionary. 3rd Edition, revised and enlarged]*, Vydavnytstvo 'IT', Kherson, Ukraine.
  8. Kovaliuk, O.M. (2004), 'The financial mechanism of Ukraine's Economy', Ph.D. Thesis, Organization management, planning and regulation of the Economy, L'viv's'kyj natsional'nyj universytet im. I. Franka of L'viv, Ukraine.
  9. Rajzberg, B.A. Lozovskij, L.Sh. (2008), *Slovar' sovremennyh jekonomicheskikh terminov [Dictionary of modern economic terms]*, Ajris-press, Moscow, Russia.
  10. Sadovskij, N.V. (2010), *New Encyclopedia of Philosophy: System, Mysl'*, Moscow, Russia.
  11. Slobodanyk, Yu.B. (2007), The financial mechanism of passenger transport functioning of enterprises in modern conditions, *UABS NBU, Sumy, Ukraine*.
  12. Yurij, S.I. Fedosov, V.M. (2008), *Finansy [Finances]*, Znannia, Kyiv, Ukraine.
  13. Poddier'ohin, A.M. Bilyk, M.D. Buriak, L.D. (2008), *Finansy pidpryemstv [Corporate finances]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 25.08.2014 р.*